

BİR memleketin kültür seviyesini öğrenmek istiyor musunuz? Kitaplarına bakınız. Eğer bu kitaplarda tertip hatası bulamazsanız, o memlekette kültür seviyesi yüksektir.,

Bu düşünce, asırlardanberi Fransa'da yaşayan bir kanaattir. Önce Fransa'da başlayan, sonra bütün Batı âlemince, en tabii bir hâdise kabul edilen "ciddî matbaacılık,, yeni Avrupa kültürünün temeltâşı olmuştur. Matbaalarında değil her forma ve sayfaya, hattâ her cümle, her kelime ve her harfe lâyık oldukları "saygı,, yı göstermeyen memleketlerde ise "ciddî kültür,, teşekkül edemez.

Bu noktayı, Türk matbaacılığının bugünkü hali adına, büyük endişeyle düşünmek mevkiiindeyiz. Çünkü biz, yanlışsız kitap çıkarma anlayış ve imânından şiddetle uzak bulunuyoruz. Türkiye'de kitap, bir çokları için bir kültür vasıtası değil, sâdece bir ticaret vasıtası, talihsiz bir kazanç yoludur; ve bu bakımdan kitap basma anlayışı, yeni harfler Türkiye'sinde hattâ eski harfler devrinden daha lâübâlidir: Esasen kaidesi ve imlâsı tamâmiyle teşekkül etmemiş bir türkçeye bir de matbaa sâhip, mürettip ve musahhahlerinin lâübâlliliği karışınca, matbaalarımızda yalnız harfler değil, kelimeler, cümleler değişiyor. Paraşraflar atlanıyor; ve şu memleketin kültürüne en ufak hizmette bulunmak azmiyle ve maddî bakımdan sonsuz ferâgatle çalışan kitap müellifleri, en büyük sıkıntıyı kitap yazarken değil, kitapları basılırken çekiyorlar. Çâresizlik, vurdum duymazlık ve hayâl kırıklığı içinde kıvranıyorlar.

EDEBÎ SOHBETLER

MEKTEP KİTAPLARI VE MATBAALARIMIZ

Yazan:

Nihad Sami BANARLI

Bu usulden yalnız yanlış bulanlar değil, kitapçılar ve bilhassa memleketin irfânı kazanır. Çünkü böyle faaliyetlerin şekillerinden ziyade, ifade ettikleri zihniyet mühimdir: İçinde bir tek yanlış bulunan kitap, kitap değildir.

İtiraf edelim ki, Türkiye'de böyle bir anlayış, eskiden mevcuttu. İbrahim Müteferrika basınımlarında tamâmiyle yanlışsız kitaplar vardır; ve Türkiye'de Şinâsî'lerin, Ebuzziya Tevfik'lerin, hattâ bir takım tanınmış Rum ve Ermeni tâbilerin kitap bastıkları çağlarda bizim kitaplarımızın da "hatâ - savap cetveli, ancak teknik imkânsızlıkların doğurduğu birer kaza eseri idi. Ciddî kitap basma işinin aşırı derecede lâübâliyesi, memleketimizde son yirmi yılın mârifetidir.

Millî Eğitim Bakanlığı, ilk, or-

ta ve lise kitaplarını tek kitap olmaktan kurtararak, serbest bırakmakla, millî kültürümüze yapacak hizmetlerin en büyüğünü yapmıştır. Türkiye'de hatırı sayılı bir kültür buhranı yaratılmasında şu yakın yılların tamâmiyle totaliter zihniyetle yürütülen "tek kitap,, usulünün de büyük tesiri vardır. Serbest kitap anlayışı, yurdumuzda bir çok değerli kültür adamlarını kitap yazmaya teşvik etmiş ve öğretmenlerimizi, kendi zevk ve kanaatlerine daha uygun kitap seçip okutmak gibi, faydası inkâr edilmez bir hürriyete kavuşturmuştur. Henüz başlangıç devresinde bulunan bu "kültür demokrasisi,, nin daha da gelişeceği muhakkaktır.

Fakat yine itiraf edelim ki, serbest bırakılan bu kitapları Türkiye, hele Bâbüali matbaaları, pek çok kitabının ne demek olduğunu lâyikiyle anlayan bir zihniyete, güzel, yanlışsız ve zamanında basıp yetiştirmek kabiliyetinden uzaktır. Yillardanberi, durmaksızın harc-ı âlem romanlar basmaya alışmış bulunan bir çok matbaalarımız, iki yıldanberi, kitap müelliflerini insafsızca üzüp durmuşlardır. Çünkü Türkiye'de bir çok matbaalar, tashih yapan

müellife "müşkülât çıkaran adam,, gözüyle bakarlar. Müelliflerce gösterilen hassasiyetin, asıl kendi vazifeleri olduğunu kat'iyen düşünmezler; ve düşünmezler ki, Türk kitapçılığı hakikatte bu müşkülât çıkaran adamların sayesinde yükselecektir.

★

Ben bir misâl olarak, eski türkçede "zaman,, mânasına gelen "rüzgâr,, kelimesini, durmaksızın "rüzgâr,, yazmakta ısrar eden bir Bâbüali matbaasına bu kelimeyi tam elli günde düzelttiremedim. Neticede bizzat oturup, kendim düzelttim; ve aynı kelimenin halk dilinde aldığı şekille "lüzgâr,, hâlinde yazılmadığına ayrıca şükrettim. Bu, eski edebiyatımıza âit bir mektep kitabının basılışında karşılaşılan yüzlerce müşkülün ancak bir tanesidir. Kitabımı basmakta kâf. derecede titizlik gösteren nâşirim de aynı işte benim kadar üzülmediğini ve yorulduğunu bilmiyorum. Hakikat şudur ki, bugünkü Bâbüali matbaaları, başlarına birdenbire yığılan bu muazzam kültür meselesini lâyikiyle anlayabilecek durumda değildir. Bu, Türkiye matbaacılığında her şeyden önce bir "ciddiyet inkılabı,, yapılması lâzım geldiğinin büyük işaretidir.

Şahsen herkesin iyi ve belki de iyi niyetli olmasına rağmen ortada bir türlü iyi çevrilmeyen ve iyiye yönelmeyen bir hareket görülüyor. İyi niyetli tâbilerimiz, her kitabı bir "mukaddes kitap,, basar gibi, dindarâne bir saygıyla basmayı düşünmeli ve bilhassa her mektep kitabının, Türkl. kültürüne hizmet sahasında bir "mukaddes kitap,, olduğuna inanmalıdır.

Nihad Sami Banarlı

24/9/951

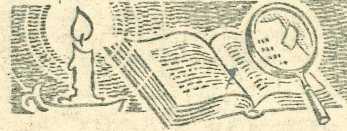
TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.3780

GÜL

İSVİÇRE'DE çıkarılan "Formes et couleurs," dergisi, yeryüzünde edebiyat sanatına değer vermekte ısrar eden, tanınmış dünya dergilerindedir. Bu mecmuuda edebiyata ve tanınmış edebiyatçılara ait güzel etüdler yayınlanır; tanınmış ediplerin eserleri neşredilir. Mecmuanın İkinci Dünya Savaşı sonlarında intişar eden bir nüshası, bir "şiir sayısı," hâlinde yayınlanmıştır. Bu sayıda, cihan edebiyatının en yeni, en meşhur şairlerinden örnekler seçilmiş, çağdaş dünya şiiri hakkında toplu bir fikir verilmiştir. Mecmuada muâsir Fransız şairlerin'den başlayarak, İsviçreli, Alman, İtalyan, İspanyol, Amerikan, İngiliz, Rus, Hind ve Yunan şairlerinden seçilmiş, zengin örnekler vardır. (Mecmuu. Türk şairlerinden parça almaya, unumiyetle, Türk şiiri hakkında her hangi bir bilgi vermeğe lüzum görmemiştir.)

Bu "şiir nüshası," nur ikinci kısmı, dünya edebiyatında "gül," e dair söylenmiş, eski, yeni şiirlerle süsüdür. Gül için yazılmış güzel şiirlerin yanına, tanınmış dünya ressamlarının gül mevzuî tabloları konulmuştur. Resimler, kuşe kağıt üzerine nefis bir baskı ile basılmış, şiirlerden de, resimlerden de hiç bir ihtimam esirgenmemiştir.

Renoir'un "Gül Demeti," Cézanne'nin "Vazoda Güller," i Willette'in "Gülün Hikâyesi," adlı fantastik krokisi, Hervieu'nün "Güller," i bu güzel tablolar arasındadır. Şiir olarak, başlıca, Ronsard, du Bellay, Mallarmé gibi, eski, yeni Fransız şairlerinden, büyük İngiliz şairi Shakespeare'den, Alman şairi Rilke'den manzumeler alınmış; bu arada gül

EDEBİ SOHBETLER

8. L 195

Güle dair şiirler

inçin; dünyanın en güzel şiirlerini söyleyen İran edebiyatının Ömer Hayyam gibi, Sâdi gibi şairlerinden de örnekler seçilmiştir. (Tabii, mecmuanın güle dair seçtiği dünya şiirleri arasında, eski, yeni Türk edebiyatının gül için söylediği şiirlerden tek bir misra mevcut değildir.)

Niçin? Dünya edebiyatından seçmeler yapan, en ciddi Avrupalı mecmualar, bizim de bir edebiyatımız, bizim de bir şiirimiz olacağını neden akıl etmezler? Edebiyat dünyası, Türk dili edebiyatına daha ne zamana kadar kayıtsız kalacaktır? gibi sorular. "Formes et couleurs"ün nefis baskısı içinde bir Türk imzası görebilmek zevkinden mahrum kalan her Türk okuyucununun aklından geçmiştir. Ben burada, çok çeşitli, bazan hazin, bazan gülünç sebebler taşıyan bu hâdisenin sebeplerini açıklamaktan uzak kalacağım. Fakat düşünüyorum ki; gül, her şeyden önce, bir Şark çiçeğidir. Dünya edebiyatında bu güzel çiçek için yazılan şiirlerin en güzelileri de, yüz yıllarca, Şarkın ateş renkli gül bahçelerine hâkim olan İran

ve Türk milletlerinin şairleri tarafından söylenilmiştir. Doğudan, Batıdan güle dair şiir derlerken, Hayyam'ı Sâdi'yi hatırlamaktan uzak kalamayanların Fuzulî'den Nedim'den bihaber olmaları, bizim için değil, kendileri için acıdır. Bu hâdise, Avrupalıların da yaptığı her işi, tamam yap-

çektirdikleri azab nedendir? Bir bilsen... Bülbul, buna kendi terennüm lisânıyla şu cevabı verdi: Dünyada bir gün güldüğü için, bir yıl azab çekmeyen kim vardır?.. gibi rubâileri; yahut Sâdi'nin, Hâfiz'in güle dair şiirleri, elbette kırmızı renkler ve kırmızı çiçekler

Ölüm âsüde bahâr ülkesidir bir rinde, Gönlü her yerde buhurdan gibi, Ve serin serviler altında kalan kabrinde, Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.

mırsalarında açan, kanayan, düştür, üstünen ve hatırlayan gül, dünya edebiyatında güle dair şiir söyleyen pek çok sanatkârı kandırarak bir duygu, bir kültür, bir renk, ses ve sanat kompozisyonudur.

Türk şiirinde güller, Yunus Emre'nin ilâhilerinde, şafak renkli yaprakları arasında her şeyden çok, Allahın kokusu duyulan emsalsiz çiçeklerdir:

Salmur Tübâ dalları,
Kur'an okur hem dilleri
Cennet bâEmmün gülleri
Kokar Allah deyü deyü..

Bir aşk şairi, güllerde sevgilinin yüzündeki pembeliği ve onun gülen çehresini görmek duygusunda; goncalarda sevilen kadının

dudaklarını bulmak ve bu dudaklara ait bükülüşleri, hayal etmek gibi.. Bir vatan şairi; eğer bir Fransız şairi ise; güllerde - Sully Prudhomme gibi - Alsas - Loren için dökülen Fransız kanının rengini görür; bir Türk şairi ise, hem şehid kanlarını, hem de uğrunda kan döktüğümüz Türk bayrağını ve zafer güzelini.. Yine Yahyâ Kemâl'in:

Gül yüzlü bir âfetti ki, her pâsede lâle,
Girdik zaferin koynuna, kandık o visale!..

mırsalarında olduğu gibidir. Fakat bir şair, eğer bir Hak aşığı, bir ilâhî aşk şairi ise, güllerin yumuşak temsallerinde; onları içereceğine koklayan sonsuz bir özleyişle; her şeyden evvel, büyük yaratıcıyı koklayacaktır; Yunus Emre gibi..

"Cennet bağını, gülleri, kokar Allah deyü deyü... Bu söyleyiş, Yunus Emre'nin ne kadar kendisidir ve büyük tasavvuf şairine ne kadar çok yakıştır. Gül yaprakları içinde Allahı, yani her zerrede, her güzellikte kendisinden bir parça bulduğuna inanılan, tek ve büyük yaratıcıyı koklamak saâdeti.

Dünya edebiyatından güle dair şiirler derleyenlere bilmem nasıl duyurmalıyız ki, bu güzel duygu, bu eşsiz buluş, yine yüzde yüz şiirli söyleyiş, yine dünya edebiyatında ilk defa ve yalnız Yunus Emre'ye nasib olmuş, sonsuz bir saâdettir.

(Ben, fırsat buldukça - yeni yazılarla - Türk edebiyatında güle dair söylenen şiirlere, yine bu sünatlarında, aydet edeceğim.)

YAZAN :

Nihad Sami Banarlı

madığını; ilim ve sanat araştırmalarında tam bir mükemmeliyete ulaşamadığını, en fenası bu gibi, milletlerarası sanat dâvâlarında bile hıtaraf olmadığımı gösterir. Çünkü dünya ölçüsünde, ıddialı bir ilim ve sanat kompozisyonu ya tamam yapılmalı, yahut yapılan işin eksik olduğu, hele ne için eksik bırakıldığı açıkça haber verilmelidir.

Büyük, rivayizeci şair Ömer Hayyam'ın: "Gül dedi ki: Benim yüzüm kadar güzel bir başka yüz olmasaydı halde, gülsuyu çıkarırların bana

diyeyi, İran'ın bu mevzûdaki en güzel şiirleridir. Fakat, eski ve yeni Türk edebiyatında gül için ve yâ gülden bahsedilerek yazılan şiirler, onlardan geri kalmak şöyle dursun beki de bütün cihan edebiyatında gül için yazılan şiirlerin en güzellerindedir. Türk şiirinde yalnız Yahyâ Kemâl'in: Hâfiz'in kabri olan bahçede bir gül varmış, Yeniden hergün açarmış, kanayan rençyle.. Gece, bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış Eski Şîrâz'ı hayâlettiren âhengiyi..